

College van burgemeester en wethouders

GOEDGEKEURD

Vergadering van 10 oktober 2023
Programma - Regie op Vitaal Platteland

**8 2023_B&W_00697 Informatienota verminderen branden maaisel -
informereren**

Samenstelling:

Aanwezig:

de heer J.H. Bats, Burgemeester en voorzitter; de heer M. Smit, Wethouder; mevrouw T. Jongman, Wethouder; de heer B. Harmsma, Wethouder; de heer M. Scheringa, Wethouder; de heer M.W. de Graaf, Gemeentesecretaris

Samenvatting

Al geruime tijd is er discussie over het verbranden van zomermaaisel in de Weerribben-Wieden. Het afgelopen jaar is intensief gesproken met de diverse partijen die betrokken zijn bij het beheer van dit gebied. Dat zijn Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer, particuliere eigenaren, pachters en rietsnijders. We zijn het met elkaar eens dat het branden van zomermaaisel sterk verminderd moet worden.

Het verminderen van het zomermaaiselbranden is complex en het vraagt betrokkenheid van diverse belanghebbenden. Een gemeenschappelijke inspanning wordt geleverd om dit branden in het Natura 2000-gebied te minimaliseren. Een definitieve oplossing om het branden te stoppen is er nog niet, maar alle belanghebbenden zijn bereid om samen te werken om de problemen rond het branden van maaisel aan te pakken.

Vervolgstappen worden gezet, zoals het opstellen van een zonekaart voor gefaseerde overgang naar afvoeren in plaats van branden, het opnemen van afspraken in het nieuwe Natuurbeheerplan en het uitvoeren van onderzoek naar de impact op de vuurvliinder. Ook worden suggesties genoemd, zoals het verbeteren van de vergoedingenstructuur en het harmoniseren van vergoedingen tussen verschillende gebieden. Het verwaarden van maaisel lijkt op dit moment het effectiefst.

Informatienota

Inleiding

Het branden van zomermaaisel in het Natura 2000-gebied leidt al jaren tot discussie in de gemeente Steenwijkerland. Er is al veel gesproken en geschreven om het branden te minimaliseren en zo overlast te verminderen en voorkomen. Alle partijen in het gebied hebben aangegeven mee te willen werken om branden van zomermaaisel te minimaliseren. In februari 2023 zijn we gestart met een participatietraject om kennis, ervaringen en ideeën voor mogelijke oplossingen in kaart te brengen. Daarbij ligt de focus nu alleen op het minimaliseren van branden maaisel in de zomer. In de praktijk levert het zomermaaisel namelijk de meeste problemen op.

Winterbranden

De Weerribben-Wieden is een uniek gebied met riet en natuur. Elk jaar van december tot en met april zijn rietsnijders druk in het gebied met het snijden, sorteren, schoonmaken en afvoeren van riet. Het grootste deel van de rietsnijders doet dit als deelactiviteit naast een eigen bedrijf of andere baan. Een relatief kleine hoeveelheid maaisel blijft achter in het gebied en wordt nu opgeruimd door het te verbranden.

Zomerbranden

In de zomer wordt er gemaaid in het gebied. Dit in het kader van natuurbeheer. Door de hooilanden te maaien en vervolgens af te voeren of te verbranden, verschaalt de grond. Hierdoor worden bepaalde typen natuur in stand gehouden. Wordt er niet gemaaid? Dan ontstaan er binnen een aantal jaren bossen en gaan bepaalde typen natuur verloren. Provincie Overijssel heeft in natuurbeheerplannen vastgelegd welke typen natuur zij willen behouden. Aan Natuurmonumenten (gebied de Wieden) Staatsbosbeheer (gebied de Weerribben) en de particuliere natuurbeheerders (beide gebieden) de taak om deze natuurtypen in stand te houden. Hierover heeft de provincie afspraken gemaakt met deze partijen. Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer huren aannemers in om dit uit te voeren voor de percelen die zij in eigen beheer hebben. Daarnaast is een groot deel van beide gebieden verhuurd aan pachters.

Deze pachters snijden in de winter riet en voeren in de zomer het natuurbeheer uit voor hun gepachte percelen.

Situatie in de Wieden (Natuurmonumenten)

In de Wieden wordt sinds 1993 geen maaisel meer verbrand. Het zomermaaisel wordt afgevoerd door Natuurmonumenten. Dit geldt zowel voor de percelen die zij in eigen beheer hebben als voor de 1200 hectare verpachte rietlanden. Elke hectare levert 5 tot 7 ton maaisel op. Pachters moeten het zomermaaisel aan de waterkant aanbieden. Vervolgens wordt het losse materiaal met drie aannemers en een eigen kraanschip afgevoerd. Het maaisel wordt (kosteloos) afgeleverd als bodemverbeteraar voor de landbouw. Uit jarenlange ervaringen blijkt inmiddels dat de percelen met maaisel als bodemverbeteraar beter in staat zijn vocht en voedingsstoffen vast te houden. De bodem krijgt meer structuur en wordt veerkrachtiger. De vraag naar het materiaal wordt steeds groter.

Natuurmonumenten moet blijvend met gelden van de provincie investeren om de ontsluiting van de af te voeren percelen mogelijk te houden. Ook is geïnvesteerd in de aanleg van goede op- en overslaglocaties. Het afvoeren van het maaisel kost veel geld. Een deel hiervan financiert Natuurmonumenten met de subsidie en een vergoeding vanuit de Interne Herstelmaatregelen N2000 (vanuit Provincie Overijssel). De overige kosten neemt Natuurmonumenten voor eigen rekening.

Situatie in de Weerribben (Staatsbosbeheer)

In de Weerribben wordt een deel van het zomermaaisel afgevoerd en een deel verbrand. De percelen die Staatsbosbeheer in eigen beheer heeft (ongeveer 10% van het gebied) worden gemaaid door aannemers. Via de aanbesteding wordt deze aannemer verplicht om het maaisel ook af te voeren. Het overgrote deel van het gebied (ongeveer 90%) is in beheer van pachters. Zij mogen op dit moment zelf kiezen hoe zij het maaisel opruimen. In de meeste gevallen betekent dit dat de pachter het maaisel verbrandt.

Staatsbosbeheer vraagt bij gemeente Steenwijkerland een ontheffing aan voor hun hele gebied waardoor het is toegestaan dat pachters het maaisel verbranden. Meerdere partijen geven aan dat het branden ook voordelen heeft voor de groei van bepaalde planten waardoor de vuurvinder nog aanwezig is in het gebied.

De infrastructuur en bereikbaarheid van terreinen in de Weerribben is anders dan in de Wieden. In de Wieden is de afgelopen jaren veel geïnvesteerd in onderhoud en aanleg van watergangen. Hierdoor is afvoeren in dit gebied nu mogelijk. In de Weerribben is dat nog niet het geval, waardoor afvoeren hier op dit moment niet haalbaar en betaalbaar is. In beide gebieden geldt dat de grond erg kwetsbaar is waardoor je niet overal meerdere keren over het terrein kunt rijden en je niet overal maaisel voor langere tijd op de waterkant kunt laten liggen.

Probleemanalyse

Belangen in kaart: blijven branden

Kiezen we ervoor om te blijven branden? Dan houden we vast aan de makkelijkste manier om het maaisel op te ruimen. Hierdoor weten we zeker dat het natuurtype in stand gehouden kan worden en dat er op dit moment geen extra kosten gemaakt hoeven te worden voor onderhoud. Een groot nadeel is dat de overlast voor onze inwoners en toeristen blijft.

Belangen in kaart: stoppen met branden

Kiezen we ervoor om per direct te stoppen met branden zomermaaisel? Dan worden problemen met de ontheffingverlening voorkomen. Ook komen er geen meldingen meer binnen van overlast. Wel geldt dat het afvoeren extra tijd vraagt van de pachters. Ook is er een flinke investering nodig voor onderhoud van watergangen, los- en overslagplaatsen. Conclusie is dat het op dit moment niet haalbaar en betaalbaar is voor Staatsbosbeheer en haar pachters. Hierdoor komt het beheer van de natuurtypen in gevaar. Een ander nadeel van stoppen met branden is dat het bestaan van de vuurvlieder mogelijk in gevaar komt.

De partijen geven aan dat het niet mogelijk is om per direct te stoppen met branden. Wel hebben ze allemaal aangegeven dat ze willen meewerken om stap voor stap het branden te minimaliseren.

Mogelijkheden voor het vervolg

De gesprekken hebben een goed beeld gegeven van de situatie, overeenkomsten en verschillen bij verschillende partijen in de gebieden. Geconstateerd wordt dat voornamelijk de pachters (verenigt in twee verenigingen) het een urgent en belangrijk onderwerp vinden. Dit blijkt onder andere uit hun stevige voorbereiding op de gesprekken. Ook stellen we vast dat Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer niet elke keer deelnemen aan de gesprekken. Daarnaast wordt geconstateerd dat er niet één partij is, die de volledige oplossing kan bieden en uitvoeren.

Dit vraagt om een goede samenwerking en uitwerking voor het vervolg. Op basis van alle informatie uit de gesprekken zijn er een aantal vervolgstappen:

1. Starten met een zonekaart opgesteld door Staatsbosbeheer: Op welke percelen kunnen we nu al overstappen naar afvoeren in plaats van branden? Op welke percelen kan dit nu nog niet maar wel na de nodige aanpassingen/onderhoud? Op welke percelen blijft dit onmogelijk? Met de zonekaart wordt het mogelijk om een ontheffing te verlenen voor bepaalde zones en niet meer voor het hele gebied. In 2024 zal Staatsbosbeheer haar ontheffingen voor het branden van maaisel aanvragen op basis van de zonekaart. Deze kaart wordt opgesteld door Staatsbosbeheer in goed overleg met haar pachters.
2. Borgen van het minimaliseren van het branden van zomermaaisel in het nieuwe Natuurbeheerplan Weerribben-Wieden. In 2024 stelt de provincie een nieuw beheerplan op. Hierin kunnen afspraken gemaakt worden over welke investeringen nodig zijn in het gebied en door wie kan dit betaald worden. Dit betekent misschien ook dat er andere keuzes voor natuurbeheer gemaakt moeten worden. Bijvoorbeeld bepaalde natuurtypen op bepaalde terreinen loslaten.
3. Samen met de Vlinderstichting onderzoek Staatsbosbeheer welke invloed het (deels) stoppen met branden heeft op de aanwezigheid van de vuurvlieder. Zodat we de aanwezigheid van de vuurvlieder in stand kunnen houden.

Daarnaast zijn tijdens het overleg nog een aantal andere suggesties gedaan die helpend zijn voor het verminderen van het branden van zomermaaisel.

1. De natuurbeheerders willen graag meedenken met Natuurmonumenten om het maaisel nog beter en efficiënter af te voeren. Op dit moment wordt innovatie niet gestimuleerd doordat alleen Natuurmonumenten hiervoor een vergoeding kan krijgen en het maaisel kan afvoeren. Op het moment dat elke individuele natuurbeheerder ook maaisel kan afvoeren voor dezelfde vergoeding, ontstaan er waarschijnlijk veel nieuwe en innovatieve werkwijzen.
2. In een aparte werkgroep onderzoeken of er een verdienmodel opgezet kan worden voor het maaisel. Een verdienmodel zorgt ervoor dat het ook in de toekomst haalbaar en betaalbaar blijft om zomermaaisel af te voeren.
3. Op zoek naar en in gesprek over een passende afvoervergoeding in de Weerribben.

Kernboodschap

Vorig jaar hebben we met de rietsector een routekaart afgesproken om te komen tot het verminderen van het branden van maaisel (Informatienota 29 november 2022 | Raadsvergadering 20 december 2022).

In het afgelopen jaar zijn onder leiding van de gemeente veel gesprekken gevoerd om te komen tot het verminderen van het verbranden van het zomermaaisel. We zien dat Natuurmonumenten in de Wieden al het zomermaaisel afvoert en dat Staatsbosbeheer een deel verbrandt.

Geconstateerd wordt dat voornamelijk de pachters (verenigt in twee verenigingen) het een urgent en belangrijk onderwerp vinden. Dit blijkt onder andere uit hun stevige voorbereiding op de gesprekken. Ook wordt geconstateerd dat er niet één partij is, die de volledige oplossing kan bieden en uitvoeren.

We blijven in overleg met de sector waarin we met open en constructieve gesprekken tussen de verschillende belanghebbenden zoeken naar gezamenlijke oplossingen.

Consequenties voor de gemeente

Het minimaliseren van het branden van zomermaaisel in het Natura 2000-gebied van de Weerribben-Wieden heeft mogelijk een aantal consequenties voor de gemeente.

Het minimaliseren van branden heeft als doel om overlast te verminderen. Als dit succesvol is, zou dit moeten leiden tot minder klachten van inwoners en toeristen.

Het geven van ontheffing op basis van een kaart van Staatsbosbeheer kan ertoe leiden dat pachters die het niet eens zijn met deze kaart, contact willen opnemen met de gemeente om hun bezwaren te bespreken.

De gemeente zal moeten blijven samenwerken met verschillende partijen, waaronder natuurorganisaties, rietsnijders en pachters. Het is belangrijk om een goede relatie te behouden en samen te werken aan oplossingen voor maaiselafvoer die aanvaardbaar zijn voor alle partijen.

Het minimaliseren van branden kan vereisen dat er investeringen worden gedaan in infrastructuur, zoals los- en overslagplaatsen en in het vaarwegbeheer. Dit brengt financiële verantwoordelijkheden met zich mee voor alle partijen en zo mogelijk ook voor de gemeente.

Communicatie

Om begrip te kweken, draagvlak te creëren en partijen op één lijn te krijgen speelt communicatie een belangrijke rol in het proces van minimaliseren van het branden van zomermaaisel. Bijgevoegde actiekaart maakt inzichtelijk welke acties het komende jaar ondernomen worden.

Daarnaast verzorgen Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer pachtersavonden. Op deze avonden wordt uitleg gegeven over het proces waaraan gewerkt wordt. Ook op de gemeentelijke website wordt deze informatie gedeeld.

We blijven in overleg met de betrokken partijen waarin we met open en constructieve gesprekken zoeken naar gezamenlijke oplossingen.

Vervolg

In 2024 vraagt Staatsbosbeheer voor het eerst ontheffing aan op basis van een kaart die in goed overleg met haar pachters is opgesteld. De gemeente geeft minder ontheffingen af.

In 2024 wordt door de provincie gewerkt aan een nieuw beheerplan Weerribben-Wieden. Hierin wordt specifiek aandacht gegeven aan het verminderen van het zomermaaiselbranden.

Besluit

In te stemmen met de informatienota over de voortgang van het proces om te komen tot het minimaliseren van het branden van maaiafval.

Bijlagen

1. 2023 09 27 Actiekaart zomerbranden maaisel.pdf

Vervolgacties

Minimaliseren branden zomermaaisel

De Weerribben-Wieden is een uniek Natura 2000-gebied met water, riet en natuur. In zowel de Wieden als de Weerribben zijn rietsnijders/natuurbeheerders actief. Zij snijden in de winter riet en voeren in de zomer het natuurbeheer uit voor hun percelen. Door hooilanden te maaien en het maaisel vervolgens af te voeren of te verbranden, verschaalt de grond. Hierdoor worden bepaalde typen natuur in stand gehouden.

Situatie in de Wieden

In de Wieden (gebied van Natuurmonumenten) moeten natuurbeheerders het maaisel aanbieden aan de waterkant. Vervolgens voert Natuurmonumenten het maaisel af met kraanschepen. Dit wordt voor een groot deel betaald met een vergoeding vanuit de provincie.

Situatie in de Weerribben

De Weerribben (gebied van Staatsbosbeheer) kent een andere verkaveling en de percelen liggen anders aan het vaarwater. Afvoeren van maaiafval is daardoor minder makkelijk. Daarom wordt het maaisel in de meeste gevallen verbrand. Staatsbosbeheer vraagt bij Gemeente Steenwijkerland een ontheffing aan voor hun hele gebied waardoor het is toegestaan dat natuurbeheerders het maaisel verbranden.

Waarom branden zomermaaisel minimaliseren?

Het branden van maaisel in het Natura 2000-gebied zorgt al jaren voor discussie. Bij gemeente Steenwijkerland komen meldingen binnen van overlast door brand en rook. De gemeente wil met de sector nadenken over oplossingen. Dit is voor hen aanleiding geweest om gesprekken te starten met alle betrokken partijen.

Vervolgafspraken

De gesprekken hebben een goed beeld gegeven van de situatie, overeenkomsten en verschillen bij verschillende partijen in de gebieden. Geconstateerd wordt dat voornamelijk de natuurbeheerders (zowel pachters als particulieren) het een urgent en belangrijk onderwerp vinden. Dit blijkt onder andere uit hun stevige voorbereiding op de gesprekken. Ook wordt geconstateerd dat er niet één partij is, die de volledige oplossing kan bieden en uitvoeren. Dit vraagt om een goede samenwerking en uitwerking voor het vervolg. Op basis van alle informatie uit de gesprekken zijn er een aantal mogelijke vervolgstappen.

Waarmee moeten we rekening houden? Wat moeten we eerst regelen of oplossen?

Afvoeren van zomermaaisel vraagt veel extra tijd en geld van natuurbeheerders in de Weerribben en van Staatsbosbeheer.

Er is een (eenmalige en terugkerende) investering nodig voor onderhoud van watergangen, los- en overslagplaatsen.

Het is nog niet duidelijk wat de gevolgen van stoppen met branden zijn voor het bestaan van de grote vuurvlieder.

Stap voor Stap in actie

Kiezen we ervoor om per direct te stoppen met branden van zomermaaisel? Dan is het maaien en afvoeren niet haalbaar en betaalbaar voor de natuurbeheerders. Hierdoor komt het beheer en bestaan van bepaalde natuurtypen in gevaar. Daarom gaan we aan de slag met de volgende acties:

Actie 1

Ontheffingen
verlenen op basis
van een zonekaart

Op welke percelen kunnen we overstappen naar afvoeren in plaats van branden? Met de zonekaart wordt het mogelijk om een ontheffing te verlenen voor bepaalde zones en niet meer voor het hele gebied. De zonekaart moet inzicht geven in de situatie op dit moment.

Concrete vervolgafspraken:

De gemeente heeft met Staatsbosbeheer afgesproken dat zij vanaf 2024 een ontheffing voor het zomerbranden verlenen op basis van de zonekaart. Dit betekent dat er vooraf een zonekaart gemaakt moet worden. In de zonekaart kan gewerkt worden met verschillende kleuren: groen (nu mogelijk om af te voeren), oranje (na aanpassingen mogelijk om af te voeren) en rood (niet mogelijk om af te voeren).

De zonekaart kan alleen worden gemaakt in samenwerking met de natuurbeheerders. Zij willen hier graag over in gesprek met Staatsbosbeheer.

Actie 2

Afspraken borgen
in het beheerplan
Weerribben-Wieden

Welke investering is er nodig in het gebied voor aanpassingen en onderhoud? Daarbij gaat het om een eenmalige investering in los- en overslagplaatsen en structurele kosten voor afvoer en onderhoud. En door wie kan dit betaald worden? Moeten er hierdoor misschien ook andere keuzes voor natuurbeheer gemaakt worden? Bijvoorbeeld bepaalde natuurtypen op bepaalde terreinen loslaten?

Concrete vervolgafspraken:

Voor 2025 moet het beheerplan van de Weerribben-Wieden worden bijgewerkt. Een kaart met locaties in het gebied waar aanpassingen nodig zijn, kan onderdeel worden van dit plan. Het is belangrijk dat de natuurbeheerders en andere belanghebbenden hier op tijd bij worden betrokken en dat zij hier op tijd over kunnen meedenken.

Actie 3

Onderzoek naar
de vuurvlieder

Welke invloed heeft (deels) stoppen met branden op de aanwezigheid van de vuurvlieder? Hoe houden we de aanwezigheid van de vuurvlieder in stand?

Concrete vervolgafspraken:

Staatsbosbeheer staat aan de lat om antwoord te vinden op deze vragen. Het advies aan Staatsbosbeheer is om hiervoor input op te halen bij de Vlinderstichting. Mogelijk kunnen maatregelen en uitkomsten worden meegenomen in het volgende beheerplan (zie actie 2).

Wat doen we verder om afvoeren eenvoudiger te maken?

Particuliere natuurbeheerders zien mogelijkheden om op efficiëntere en innovatievere wijze het zomermaaisel af te voeren in de Wieden. Een vereiste daarvoor is wel dat zij de volledige afvoervergoeding hiervoor krijgen.

Concrete vervolgafspraken:

De particuliere natuurbeheerders willen hierover met Natuurmonumenten en Provincie Overijssel in gesprek.

Onderzoeken naar een verdien-model om ervoor te zorgen dat het maaisel geen afval meer is maar een product wordt.

Concrete vervolgafspraken:

Er lopen verschillende onderzoeken om het maaisel te gebruiken als bijvoorbeeld bouw materiaal. Tot nu toe lijkt gebruik als bodemverbeteraar het meestbelovend. Er moet verder onderzocht worden of dit gekoppeld kan worden aan het puntensysteem voor agrariërs zodat het nog aantrekkelijker wordt om het materiaal te gebruiken.

Op zoek naar en in gesprek over een passende afvoervergoeding in de Weerribben.

Concrete vervolgafspraken:

Er moeten gesprekken plaatsvinden tussen Staatsbosbeheer en Provincie Overijssel om te kijken of de afvoervergoeding, zoals Natuurmonumenten deze ontvangt, ook inzetbaar is voor Staatsbosbeheer en de Weerribben.

